

QUADERNS DE L'ICPS

Ha de ser Escòcia un país independent?
El debat a dos mesos del referèndum

Robert Liñeira
Universitat d'Edimburg

Institut de Ciències Polítiques i Socials
Adscrit a la Universitat Autònoma de Barcelona

07

Juliol 2014

L'Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS) és un consorci creat l'any 1988 per la Diputació de Barcelona i la Universitat Autònoma de Barcelona, institució aquesta última a la qual hi és adscrit a efectes acadèmics.

Quaderns de l'ICPS són breus monografies que analitzen diversos aspectes de les actituds i el comportament polític de la ciutadania i que tenen com a un dels seus objectius principals la divulgació científica dels fenòmens polítics entre un públic ampli, no especialitzat, però interessat a tenir-ne un millor coneixement.

Aquesta és una publicació trimestral en format *on-line*, dirigida i realitzada pel grup de recerca en Comportament Polític i Electoral del propi Institut, en col·laboració amb altres investigadors externs.

Aquest treball no pot ésser reproduït sense el permís dels autors o autores.

Publicació: Institut de Ciències Polítiques i Socials (ICPS)
Mallorca, 244, pral. 08008 Barcelona (Espanya)
<http://www.icps.cat>
© Robert Liñeira
ISSN: 2014-9980
DL: B.2828-2013

El dijous 18 de setembre els escocesos estan cridats a respondre a la pregunta “Ha de ser Escòcia un país independent?” Tenen dret a respondre-la tots els residents majors de 16 anys que siguin ciutadans d’algun país de la UE, i molts dels ciutadans de la Commonwealth¹.

El referèndum respon a una antiga demanda del Partit Nacionalista Escocès (SNP), que ja es va comprometre a celebrar-lo al seu programa electoral de 2007. Llavors, malgrat ser la força més votada i encapçalar el govern, el SNP no va aconseguir la majoria al Parlament d’Escòcia². En canvi, a les eleccions de 2011 va obtenir la majoria absoluta. El govern de coalició del Regne Unit, encapçalat per David Cameron, va interpretar aquells resultats com un mandat per convocar el referèndum i es va avenir a un acord amb el Govern d’Escòcia.

¹ Originalment, la pregunta proposada pel Govern d’Escòcia era: “Estàs d’acord que Escòcia sigui un país independent?” La Comissió Electoral va opinar que l’encapçalament “Estàs d’acord” dirigia les respostes cap al “sí” (per efecte d’aquiescència), i les parts acceptaren canviar el redactat a la formulació actual.

² Malgrat que els canvis constitucionals són competència exclusiva del Parlament del Regne Unit, el Govern d’Escòcia del SNP i els Verds inicià una “Conversa Nacional” sobre el futur constitucional del país a l’agost del 2007. El procés va culminar en la presentació d’una llei al Parlament d’Escòcia on es proposava al Parlament del Regne Unit legislar sobre un referèndum que hauria d’incloure dues preguntes. La primera sobre si el Parlament d’Escòcia havia de tenir més poders. La segona sobre si el Parlament d’Escòcia havia de rebre una transferència addicional de poders per tal que Escòcia fos independent. Ambdues preguntes tenien dues possibilitats de resposta: “sí” i “no”.

En plena campanya, i a dos mesos pel referèndum, aquest *Quadern de l’ICPS* il·lustra sobre com s’ha organitzat el procés, quines han estat les principals qüestions debatudes a la campanya, i quin és l’estat actual de l’opinió pública a Escòcia.

El procés

El referèndum és possible en virtut de l’Acord d’Edimburg, signat pels governs del Regne Unit i Escòcia a la tardor de 2012. L’acord transferia al Parlament d’Escòcia la capacitat per establir la pregunta, qui podia votar, com s’havia d’estructurar i finançar la campanya, i qui seria l’àrbitre del procés. Gràcies a l’acord, el Parlament d’Escòcia ha aprovat dues lleis on es fixen aquestes qüestions i on s’estableix que la campanya, el seu finançament i la votació seran supervisats per la Comissió Electoral, encarregada també de proporcionar informació objectiva als electors abans del referèndum.

La campanya està organitzada al voltant de dos grups: *Yes Scotland* i *Better Together*. El primer grup defensa el “sí” a la independència, i està format pel Partit Nacionalista Escocès (SNP) —actualment en el Govern d’Escòcia—, els Verds i l’extraparlamentari Partit Socialista d’Escòcia (SSP). A l’altra banda, la coalició en favor del “no” està formada pel Partit Conservador, els liberaldemòcrates, i el Partit Laborista. Els dos primers formen l’actual govern de coalició del Regne Unit.

La campanya s’ha de finançar mitjançant donacions privades. A banda de l’enviament postal de propaganda i de la utilització d’edificis públics per orga-

nitzar actes de campanya, no hi ha cap mena de finançament públic. La llei que regula el procés del referèndum estableix quants diners es poden gastar durant el període oficial de campanya, de qui poden rebre finançament les parts, i com han de donar comptes d'aquestes donacions cada mes³.

Pel que fa al sistema electoral, les parts han acceptat que, qui obtingui més vots, guanyarà el referèndum. És a dir, no es necessita cap majoria qualificada per proclamar la independència o la unió. En cas de victòria del "sí", els dos governs s'han compromès a obrir un període de negociacions que culminaria amb la proclamació de la independència d'Escòcia. El Govern escocès ha proposat la data del 24 de març de 2016 per fer-ho, abans de les properes eleccions al Parlament d'Escòcia previstes per a maig de 2016. Cal remarcar que, al bell mig d'aquest període de negociacions, se celebraran les eleccions generals al Regne Unit, previstes per a maig de 2015, el que podria suposar un canvi a l'equip negociador del Regne Unit.⁴

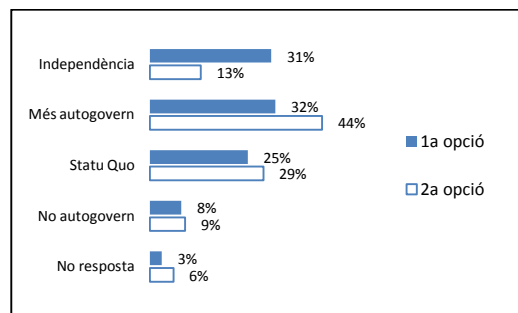
³ Els dos grups reconeguts oficialment per la Comissió Electoral (*Yes Scotland* i *Better Together*) poden gastar fins a 1,5 milions de lliures cadascú durant el període oficial de campanya, que ocuparà les 16 setmanes que transcorren entre el 30 de maig de 2014 i el dia del referèndum. A banda d'aquestes despeses, els partits individualment també poden gastar diners amb límits vinculats al suport que van rebre a les darreres eleccions al Parlament d'Escòcia. Si sumem les quantitats dels diferents partits de cada campanya, els partidaris del "sí" i els del "no" disposen cadascú d'un milió i mig de lliures addicionals aproximadament. Finalment, altres grups registrats poden gastar fins a 150.000 lliures.

⁴http://www.electoralcommission.org.uk/_data/assets/pdf_file/0011/169058/SIR-booklet-interior-draft.pdf

La campanya

Les estratègies de les dues campanyes estan determinades per la Gràfica 1. Les barres blaves mostren el suport ciutadà a les diferents opcions constitucionals.

Gràfica 1. Com s'hauria de governar Escòcia?⁵

Font: *Scottish Social Attitudes Survey*, 2013

⁵ Hi ha diversos indicadors disponibles sobre les preferències sobre l'organització territorial del poder al Regne Unit. Amb matisos, tots ofereixen una fotografia similar. Les dades de la gràfica provenen de la següent pregunta de la *Scottish Social Attitudes Survey*: "Quina de les següents afirmacions en aquesta targeta és més a prop de la seva opinió sobre qui hauria de prendre les decisions a Escòcia?:"

- A) El Parlament d'Escòcia hauria de prendre totes les decisions a Escòcia;
- B) El Govern del Regne Unit hauria de prendre les decisions sobre defensa i afers exteriors però el Parlament d'Escòcia hauria de decidir sobre la resta de qüestions;
- C) El Govern del Regne Unit hauria de prendre les decisions sobre impostos, prestacions socials, defensa i afers exteriors però el parlament d'Escòcia hauria de decidir sobre la resta;
- D) El Govern del Regne Unit hauria de prendre totes les decisions a Escòcia".

Les barres blanques provenen de la pregunta: "I quina seria la seva segona opció". L'objectiu d'aquestes dues preguntes és mesurar les preferències constitucionals (i la seva ordenació) sense fer servir etiquetes associades amb partits com "independència" o "devo max".

La gràfica fa evident que l'opció del votant medià —aquell que és imprescindible per assolir una majoria— és la d'un Parlament d'Escòcia dintre del Regne Unit, però amb més poders que els que té en l'actualitat. És a dir, tant els partidaris de la independència com els partidaris de la unió necessiten atreure els partidaris d'incrementar l'autogovern per tal de guanyar el referèndum. Com es pot veure a les barres blanques, que recullen les segones preferències dels escocesos, l'augment de l'autogovern és l'opció on convergeixen les preferències ciutadanes. Paradoxalment, aquesta opció no es troba a la papereta del referèndum.

Per atreure els partidaris d'incrementar l'autogovern l'estratègia dels partidaris del "sí" ha estat la de defensar el que s'ha anomenat com a "independència *light*". La proposta del Govern d'Escòcia és la independència, però compartint amb la resta del Regne Unit (rRU) moneda, banc central, cap d'Estat, la BBC i mercat energètic. Amb la pertinença d'Escòcia i la rRU a la UE, els dos països també estarien units per la lliure circulació de persones i capital. Tampoc no existiria cap barrera física entre ells perquè el Govern d'Escòcia té previst unir-se a la zona lliure de passaports que ja existeix entre el Regne Unit i Irlanda. En definitiva, l'estratègia de la campanya del "sí" pretén fer menys arriscat el canvi cap a la independència per a aquells votants més reticents a recolzar opcions de conseqüències incertes.

En qualsevol cas, aquestes unions no impedirien que Escòcia fos independent en altres àrees, obtenint el millor dels dos mons, segons el Govern d'Escòcia. Així, la independència no només permetria a Escòcia governar-se per ella mateixa, sinó que també li

permetria desenvolupar una política econòmica més en sintonia amb les necessitats econòmiques del país, eixamplar l'Estat del benestar per esdevenir una societat més igualitària, o desfer-se de l'armament nuclear que ara es troba en territori escocès.

Per la seva banda, l'estratègia dels partidaris de la unió ha estat la del pal i la pastanaga. Per una banda, la independència seria incompatible amb mantenir una unió monetària entre Escòcia i la rRU. Segons els partidaris del "no", recrear una unió monetària entre Escòcia i l'Estat successor del Regne Unit seria molt arriscat per a aquest darrer, ateses les diferències de mida de les dues economies. Sense unió fiscal i bancària, i sense un compromís polític a llarg termini amb la lliura, el Govern del Regne Unit argumenta que tots els riscos de la unió monetària recaurien en l'Estat gran, que seria, a la pràctica, l'únic que podria fer front a finançaments extraordinaris. Fora de la lliura, l'escenari que dibuixen per a Escòcia no és gens engrescador: els contribuents escocesos haurien de donar suport ells sols al seu sobredimensionat sector financer en cas de rescat bancari, i empreses i consumidors deixarien de beneficiar-se dels baixos tipus d'interès dels que gaudeixen dintre del Regne Unit. La campanya del "no" també qüestiona la pertinència d'Escòcia a la UE un cop aquella abandoni el Regne Unit.

Però, per altra banda, la campanya del "no" li diu als escocesos que votar "no" a la independència no vol dir donar suport a l'estat actual de les coses. Ben al contrari, els partidaris de la unió asseguren que votar "no" comportarà més poders per a Escòcia. En part, això està garantit per la llei d'Escòcia de 2012 que, pactada entre els parlaments

de Westminster i Holyrood, faculta el Govern d'Escòcia a estendre els seus poders fiscals a partir de 2016. A més, els tres partits de la unió han publicat les seves propostes per augmentar l'autogovern d'Escòcia.⁶

En definitiva, l'èxit dels partidaris del "sí" rau a convèncer l'electorat que la independència és un avantatge per a Escòcia i que la posició del Govern del Regne Unit de negar una unió monetària és més una estratègia de campanya que una posició negociadora. A més, una derrota del "sí" no es traduirà en més autogovern per a Escòcia sinó en promeses incomplertes per part dels partits de la unió. Entre els partidaris del "no", es tracta de persuadir els electors que una Escòcia independent no podrà mantenir les unions que proposa el Govern d'Escòcia amb la rRU.

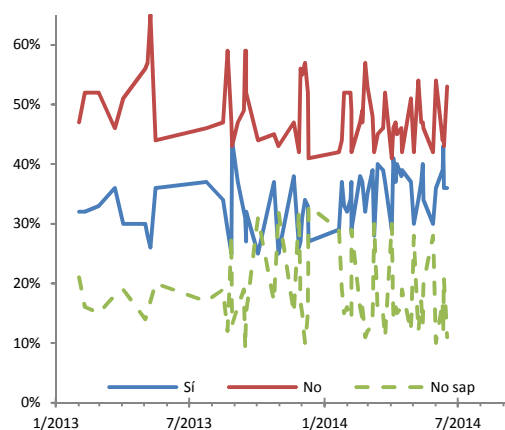
L'opinió del públic

"Ha de ser Escòcia un país independent?" La Gràfica 2 recull les respostes a aquesta pregunta formulada a les enquestes de les empreses registrades al *British Polling Council*. La Gràfica evidencia que el "no" sempre ha encapça-

lat les intencions de vot dels escocesos per davant del "sí"⁷.

Els indecisos s'han situat al voltant del 15 per cent. Tot i que la campanya avança, no s'observen signes que el seu nombre es vagi reduint. El fet que els dos electorats amb major proporció d'indecisos siguin els votants del SNP i els del Partit Laborista (els dos partits centrals del sistema de partits a Escòcia), indica que no es tracta tant d'electors sense preferències com de ciutadans amb forts dubtes sotmesos a pressions creuades. El desenvolupament de la campanya és clau en el seu posicionament final.

Gràfica 2. Intenció de vot

Font: <http://whatscotlandthinks.org/>

Malgrat que l'estabilitat ha estat la tònica general de les intencions de vot, es poden apreciar algunes evolucions. A la Gràfica 3 es mostra la intenció de vot un cop exclosa la no resposta. Per tal de veure la tendència, cada punt de les sèries mostra la mitjana que projecten

⁶ La proposta del Govern d'Escòcia i dels diferents partits del "no" es troben als enllaços següents:

<http://www.scotland.gov.uk/Resource/0043/00439021.pdf>

<http://www.scottishlabour.org.uk/campaigns/entry/devolution-commission>

<http://scotlibdems.org.uk/files/Federalism%20-%20the%20best%20future%20for%20Scotland%20web.pdf>

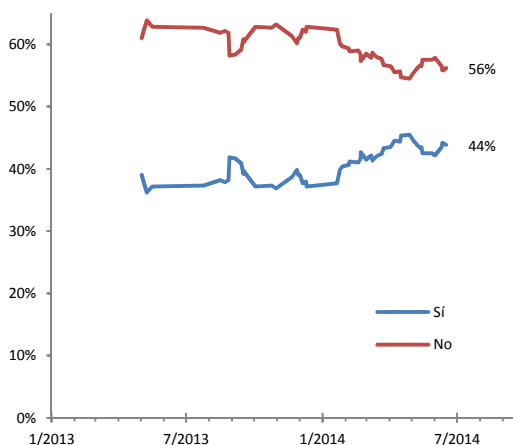
http://www.scottishconservatives.com/wordpress/wp-content/uploads/2014/06/Strathclyde_Commission_14.pdf

⁷ El *British Polling Council* agrupa a les empreses demoscòpiques que es comprometen a fer públiques la seva metodologia i les taules completes dels seus estudis.

<http://www.britishpollingcouncil.org/>

les últimes sis enquestes. L'evolució mostra que, tot i l'estabilitat, la diferència entre el "sí" i el "no" es va reduir durant bona part d'aquest 2014. Així, les últimes mitjanes mostren una victòria del "no" amb un 56 per cent dels vots, i un suport pel "sí" del 44 per cent⁸.

Gràfica 3. Mitjana mòbil de la intenció de vot

Font: <http://whatscotlandthinks.org/>

Pel que fa a la participació, les estimacions se situen al voltant o per sobre del 70 per cent, el que constitueix una participació alta en el marc de qualsevol convocatòria a Escòcia. Això és especialment cert si tenim en compte la inclusió en el cens d'estrangers (igual que a les eleccions locals o al Parlament d'Escòcia) i de joves amb 16 i 17 anys,

el que constitueix una novetat en les eleccions britàniques.

Conclusions

Què passarà aquest setembre? L'estudi d'altres referèndums evidencia que, a mesura que s'acosta la data de la votació, el suport al canvi acostuma a declinar. La raó del perquè això passi és que els votants indecisos acaben optant pel mal conegut: si un ciutadà no té molt clares quines són les conseqüències d'un canvi és probable que acabi rebutjant-lo.

Tanmateix, la recerca sobre referèndums també evidencia que l'opinió del públic és més volàtil en aquestes votacions que en una elecció de representants. El motiu és que aquestes escullen candidats que pertanyen a partits, i els votants acostumen a tenir-ne imatges i sentiments que predisposen el seu vot. Si bé és cert que el referèndum d'Escòcia conté elements que faciliten que els electors prenguin una posició ferma (es tracta d'una qüestió que sempre ha estat al debat polític a Escòcia, sobre la que els partits tenen una posició clara i sense divisions importants), la votació no deixa de constituir la primera vegada que la ciutadania ha de prendre part sobre la qüestió.

A més, el referèndum més comparable al d'Escòcia mostra una pauta totalment diferent de l'abans esmentada. El 1995 el Quebec celebrà un segon referèndum sobre la seva sobirania. Llavors, les enquestes mostraren una tendència de creixement del "sí" a les darreres setmanes de la campanya que conduïren a un resultat ajustadíssim: 50,6 per cent pel "no"; 49,4 per cent pel "sí"; i un espectacular 94 per cent de participació. A diferència del refe-

⁸ Cal tenir en compte que aquesta manera senzilla de veure la tendència ignora fets com les diferències sistemàtiques que es produeixen en les estimacions de les diferents empreses demoscòpiques producte dels diferents mètodes de mostreig. Per una modelització més sofisticada:

<http://blog.whatscotlandthinks.org/2014/07/tracking-the-polls-steady-increase-in-support-for-yes-over-last-nine-months-according-to-new-met-hod/#ptlink.fid=14492&isc=1&did=e8fec2f0470505bf052e6cee809369ce2a696dad&ctp=article>

rèndum del Quebec de 1980, la campanya del “sí” de 1995 va ser molt més efectiva per atreure els vots dels sobiranistes *tous*.

En definitiva, les campanyes són importants en els referèndums, fins i tot en qüestions fortament arrelades en el debat polític d’una societat. L’emmarcament de les opcions, l’eficàcia del missatge i la confiança en qui l’emet són importants. A Escòcia, la campanya del “no” ha centrat la seva estratègia en la noció de risc, però la mateixa experiència del Quebec mostra que el missatge perd credibilitat si es percep com a exagerat. Si vol conservar el seu avantatge, el “no” ha d’evitar sobrecar-

regar la idea de risc i que els missatges del govern conservador-liberal de Londres (impopular fora d’Anglaterra) siguin interpretats com a massa negatius i displicents amb Escòcia. En canvi, el “sí” ha de fer veure la independència com una oportunitat i no merament com una manera diferent d’assolir el que ja tenen els escocesos si vol remuntar a les enquestes. A més, necessita persuadir la ciutadania que el triomf del “no” no portarà més autogovern, sinó l’oblit d’Escòcia per part de Londres i una pèrdua de recursos.

En dos mesos, la resposta de la ciutadania.

Recursos per seguir el debat

- El debat
Programa de recerca finançat pel Consell de Recerca Econòmica i Social (ESRC). La web proveeix d’informació solvent i neutral sobre els debats al voltant de la qüestió de la independència per part de científics socials.
<http://www.futureukandscotland.ac.uk/>
- L’estat de l’opinió pública
<http://whatscotlandthinks.org/>
- La posició del Govern d’Escòcia
<http://www.scotreferendum.com/>
- La posició del Govern del Regne Unit
<https://www.gov.uk/government/topical-events/scottish-independence-referendum>
- La campanya del “sí”
<http://www.yesscotland.net/>
- La campanya del “no”
<http://bettertogether.net/>
- Els informes de la Comissió Electoral
<http://www.electoralcommission.org.uk/find-information-by-subject/elections-and-referendums/upcoming-elections-and-referendums/scottish-referendum>